

Het militair gerecht: historiek, bestaansredenen, organisatie

N. Van Winsen*

I. Historiek

Het militair gerecht bestaat in onze gewesten ononderbroken sedert de 16e eeuw. De functie van auditeur te velde werd reeds in 1547 ingesteld, die van auditeur-generaal enkele jaren later. Alhoewel in ons land, door de inlijving van de Belgische provincies bij Frankrijk van 1795 tot 1814, de organisatie van het Franse militair gerecht werd ingevoerd, keerde men reeds in 1814-'15, in het kader van het Koninkrijk der Nederlanden, terug tot een organisatie gegroeid uit de instellingen van vóór 1795 (krijgsraden, auditeurs, enz...) die in België zoals in vele andere landen tot op heden is blijven voortbestaan.

II. Redenen van bestaan

De militaire rechtbanken zijn, zoals de rechtbanken van koophandel en de arbeidsrechtbanken, grondwettelijke permanente nationale instellingen. Het zijn geen uitzonderingsrechtbanken. Deze rechtbanken zijn samengesteld uit beroepsmagistraten en lekenrechters die tot de betrokken sociale groep behoren.

Doeltreffendheid van de strijdkrachten en de handhaving van orde en tucht, in alle omstandigheden, en waar die strijdkrachten zich ook bevinden, vereisen een gerecht dat snel en met kennis van zaken kan optreden.

Misdrijven gepleegd door militairen, zowel de militaire misdrijven die steeds een rechtstreekse invloed hebben op de tucht, als misdrijven van gemeen recht die deze tucht bijna altijd aantasten, hebben ontegensprekelijk een weerslag op de strijdvaardigheid van een leger. De verstoorde orde en tucht moeten dan ook zo snel mogelijk hersteld worden door een rechter die het militaire milieu grondig kent.

De grondwet (art. 105) voorziet militaire rechtbanken. De wetgever heeft ze opgericht samen met een gespecialiseerd gerechtelijk apparaat – het militair gerecht – met een eigen finaliteit, met een onontbeerlijke paraatheid en mobiliteit, met specifieke kenmerken, aangepast aan de inherente imperatieven van de gewapende strijdkrachten.

De militaire rechtsonderhorigen worden aldus verwezen naar de militaire rechtbanken samengesteld uit een beroepsrechter en officieren, ingevolge de gemeenschappelijke actie van militaire magistraten, die onder het Ministerie van Justitie ressorteren, en van de militaire autoriteiten, in het kader van een rechtspleging die overal en in alle omstandigheden kan toegepast worden.

De taak van het leger is het vrijwaren van de uitwendige veiligheid van het land. Het militair gerecht moet zich voor die toestand voorbereiden. In vredes-

---

* Krijgsauditeur te Antwerpen.

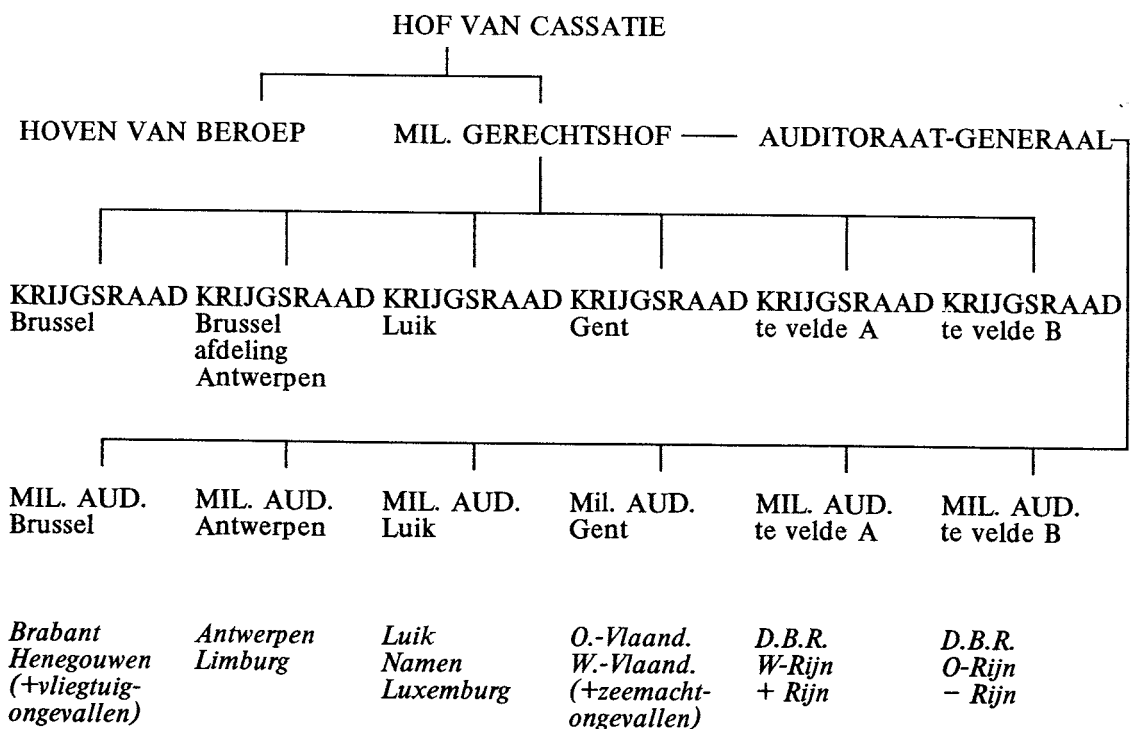
tijd, en in België, zouden de militaire rechtsonderhorigen zoals de andere burgers kunnen gevonnist worden door de gewone gerechten, met nochtans bepaalde nadelen zoals de vertraging in de behandeling van de zaken, de restrictieve territoriale bevoegdheid, de begrenzing in het gebruik van de talen en het gemis aan kennis van de specifieke militaire aangelegenheden.

In oorlogstijd of in gelijkaardige omstandigheden, wanneer het vrije voortbestaan van het land op het spel staat, zullen in de rechtspleging sommige beperkende maatregelen moeten worden geduld. Een naar alle beginselen van behoorlijke rechtsbedeling functionerend militair gerecht in vreedstijd is er echter de beste waarborg voor dat deze afwijkingen tot het strikt noodzakelijke beperkt worden en is bijgevolg ver te verkiezen boven 'ad hoc'-instanties die men in de hypothese van de afschaffing van het militair gerecht toch in het leven zou moeten roepen om aan noodsituaties het hoofd te bieden.

De militaire rechtbanken zijn onpartijdige en onafhankelijke rechtscolleges. Alle leden ervan zijn aan elk hiërarchisch gezag en aan elk voogdijgezag van politieke, administratieve en militaire autoriteiten onttrokken.

III. Organisatie

ORGANIGRAM

De militaire rechtscolleges zijn:

- het militair gerechtshof;
- de bestendige krijgsraden;
- de krijgsraden te velde;
- buitengewone krijgsraden.

A. HET MILITAIR GERECHTSHOF

Bevoegdheid

Het militair gerechtshof met zetel te Brussel neemt in hoger beroep kennis van de vonnissen van de krijgsraden en vonnist bovendien rechtstreeks, in eerste en laatste instantie, de opper- en hogere officieren alsmede de militaire leden van de krijgsraden wegens misdrijven gepleegd in de uitoefening van hun bediening (Mil. Sv., art. 104).

Samenstelling

Het militair gerechtshof is samengesteld uit een Nederlandse, een Franse en een Duitse kamer. In elke kamer vindt men een voorzitter (beroepsmagistraat), een opperofficier, een kolonel of luitenant-kolonel, twee majoors, een griffier en het openbaar ministerie: de auditeur-generaal (Mil. Sv., art. 105).

De voorzitter van het militair gerechtshof wordt door de Koning benoemd en wordt gekozen onder de leden van de hoven van het land die gedurende tien jaar rechterlijke ambten hebben bekleed en die de beide landstalen beheersen. Hij is onafzetbaar. Indien hij verhinderd is, wordt hij vervangen door een magistraat die dezelfde voorwaarden vervult en die aangeduid wordt door de minister van Justitie (Mil. Sv., art. 103).

Daar het militair gerechtshof meer dan vier kamers bedraagt wordt de voorzitter als eerste voorzitter betiteld (Mil. Sv., art. 103 ter). De leden die geroepen zijn om zitting te houden worden uitgeloot (Mil. Sv., art. 105-109). De militaire leden moeten met een hogere graad bekleed zijn dan de beklaagden (Mil. Sv., art. 111).

Als permanente instelling van het militair gerecht is het militair gerechtshof samengesteld uit een eerste voorzitter en een griffie, met een hoofdgriffier, een griffierhoofd van dienst, drie griffiers, een klerk-griffier, opstellers, beambten, boden en militaire bedienden (Mil. Sv., art. 115).

B. HET AUDITORAAT-GENERAAL

Bij het militair gerechtshof is er een auditoraat-generaal, eveneens met zetel te Brussel. De auditeur-generaal wordt bijgestaan door vier advocaten-generaal, waarvan de oudste de titel draagt van eerste-advocaat-generaal, vier substituten auditeur-generaal, een secretaris, adjunct-secretarissen, klerk-secretarissen, vertalers, opstellers, beambten, boden en militaire bedienden.

De auditeur-generaal vervult het ambt van openbaar ministerie bij het militair gerechtshof (Mil. Sv., art. 121). Hij spoort op en vervolgt al de misdrijven die onder de bevoegdheid vallen van het militair gerechtshof en van de krijgsraden (Mil. Sv., art. 122). Hij mag al de ambtsverrichtingen doen die onder de bevoegdheid vallen van de krijgsauditeurs. Hij oefent een controle uit op alles wat de rechtsbedeling van het militair gerecht aangaat (Mil. Sv., art. 123 en volgende).

De benoemingsvoorwaarden van de auditeur-generaal, de advocaten-generaal en de substituten auditeur-generaal zijn dezelfde als deze die vereist zijn

voor de procureur-generaal, de advocaten-generaal en de substituten procureur-generaal (Mil. Sv., art. 126).

C. DE BESTENDIGE KRIJGSRADEN

Er bestaan thans drie bestendige krijgsraden nl. te Luik, te Gent en te Brussel. Kamers van deze laatste krijgsraad houden bestendig zitting te Antwerpen.

Bevoegdheid

- *ratione personae*: beperkt tot de militairen (Mil. Sv., art. 1 en volgende).
- *ratione materiae*: alle misdrijven, militaire en gemeenrechtelijke, behalve de verkeers-, jacht-, visvangst- en fiscale inbreuken voor zover de militair niet in dienstverband handelt of deel uitmaakt van een eenheid in het buitenland (te velde).
- *ratione loci*: wettelijk onbeperkt, maar in de praktijk wordt de territoriale bevoegdheid ingedeeld per provincie: Brussel: Brabant en Henegouwen; Antwerpen: Antwerpen en Limburg; Luik: Luik, Namen en Luxemburg; Gent: Oost- en West-Vlaanderen (Mil. Sv., art. 45).

Samenstelling

Een bestendige krijgsraad bestaat uit een Nederlandse, een Franse en een Duitse kamer. In elke kamer vindt men een voorzitter (hoofdofficier), een burgerlijk lid (beroepsmagistraat), twee commandanten of kapiteins, een luitenant, een griffier en het openbaar ministerie: de krijgsauditeur (Mil. Sv., art. 46).

De militaire leden die geroepen zijn om zitting te houden worden aangewezen op een lijst opgesteld door de territoriale militaire commandant (Mil. Sv., art. 47 en volgende). De militaire leden moeten een hogere graad of, in dezelfde graad, een grotere anciënniteit bezitten dan de beklagde. Het burgerlijk lid wordt door de Koning benoemd onder de effectieve rechters van de rechtbanken van eerste aanleg (Mil. Sv., art. 51).

D. DE KRIJGSRADEN TE VELDE

Krijgsraden te velde die zoals de bestendige krijgsraden, vonnisgerechten zijn, worden in oorlogstijd door de Koning aangesteld om legergedeelten te volgen (Mil. Sv., artt. 58 tot 60). In vreedstijd kunnen eveneens krijgsraden te velde aangesteld worden wanneer gedeelten van het leger zich op vreemd grondgebied bevinden (Mil. Sv., art. 61).

Thans bestaan er twee krijgsraden te velde, nl. in de Duitse Bondsrepubliek te Keulen (krijgsraad te velde A) en te Arnsberg (Neheim) (krijgsraad te velde B).

Bevoegdheid

- *ratione personae en materiae*: voor alle misdrijven, militair en gemeenrechtelijk, gepleegd door militairen en personen die ze volgen, behalve voor enkele

misdrijven – doden, diefstal met geweld of bedreiging, verkrachting, poging of mededaderschap ervan, indien het slachtoffer geen lid is van de strijdkrachten of van hun gevolg en voor zover de Duitse gerechtelijke overheid ter zake uitdrukkelijk de bestendige afstand van het recht om bij voorrang rechtsmacht in strafzaken uit te oefenen herroept (Wet 9 januari 1953 art. VII en protocol van ondertekening bij de aanvullende overeenkomst).

– *ratione loci*: onbeperkt, maar in de praktijk wordt de territoriale bevoegdheid bij de Belgische strijdkrachten in Duitsland (B.S.D.) als volgt ingedeeld:

Keulen (A): ten Westen van de Rijn, deze laatste inbegrepen.

Arnsberg (Neheim) (B): ten Oosten van de Rijn.

Samenstelling

Krijgsraden te velde zijn samengesteld zoals de bestendige krijgsraden. De lijst van de officieren die geroepen zijn om zitting te houden wordt opgesteld door de opperbevelhebber van de Belgische strijdkrachten in Duitsland (O.B.B.S.D.).

E. DE BUITENGEWONE KRIJGSRADEN

In oorlogstijd mag een buitengewone krijgsraad aangesteld worden, zo er geen andere ter plaatse bestaat:

- door de bevelhebber van een plaats die ingesloten is (staat van beleg).
- door de bevelhebber van een fractie van het leger waarvan de verbindingsmogelijkheden door de vijand werden onderbroken of in geval van overmacht (Mil. Sv., art. 68 en 69).

Wanneer het belang van het leger het vereist mag de opperbevelhebber van het leger bevelen dat een hoofd- of een opperofficier door de krijgsraad zal geoordeeld worden (Mil. Sv., art. 70). Elke bevelhebber waarvan de verbindingsmogelijkheden onderbroken zijn oefent hetzelfde recht uit ten opzichte van de hoofd- en opperofficieren die onder zijn bevelen staan (Mil. Sv., art. 71).

Samenstelling

De buitengewone krijgsraden die hoofd- of opperofficieren vonnissen worden voorgezeten door een opperofficier (generaal) en worden samengesteld zoals het militair gerechtshof, rekening houdend met de graad van de beklagde.

F. DE MILITAIRE AUDITORATEN

Bij elke krijgsraad en ook bij de afdeling Antwerpen van de krijgsraad Brussel is er een militair auditoraat.

Magistraten

De krijgsauditeur is parketchef van zijn militair auditoraat. Buiten zijn specifieke gerechtelijke functies verzekert de krijgsauditeur, onder het toezicht van de auditeur-generaal, de inwendige administratie van zijn auditoraat. Bovendien oefent hij toezicht uit over de griffiers, bezoekt hij de gevangenen, houdt spe-

ciale registers bij i.v.m. de activiteiten van het auditoraat en geeft de nodige informatie aan de militaire en burgerlijke magistraten i.v.m. de gerechtelijke dienst (Mil. Sv., art. 89 en volgende).

De krijgssauditeur wordt bijgestaan door één of meer eerste substituten en substituten. De militaire magistraten, waarvan de benoemingsvoorwaarden dezelfde zijn als die van de burgerlijke parketmagistraten zijn permanent verbonden aan het militair gerecht, waarvan het kader vastgesteld werd als volgt (Mil. Sv., art. 77 en 78):

- 6 krijgssauditeurs
- 12 eerste substituten
- 24 substituten.

Bovendien zijn er ook reserve militaire magistraten. Krijgssauditeurs, eerste substituten en substituten worden dus niet bij een wel bepaalde krijgsraad benoemd. De auditeur-generaal wijst de krijgsraad aan waar ze hun ambt moeten uitoefenen (Mil. Sv., art. 81 *quinquies*). De militaire magistraten zijn tegelijkertijd:

- officier van de gerechtelijke politie: voor het vaststellen en het opzoeken van alle misdrijven die onder de bevoegdheid vallen van het militair gerecht.

- onderzoekende magistraat: als voorzitter van de rechterlijke commissie leiden ze het onderzoek met al de elementen te verzamelen om het vonnisgerecht in te lichten betreffende het bestaan van het misdrijf en de persoon van de beklaagde.

- openbaar ministerie: ze brengen de beklaagden voor het vonnisgerecht maar maken evenwel geen deel uit van de rechtsprekende colleges. Ter zitting vorderen ze en wanneer de uitspraak van het vonnisgerecht in kracht van gewijsde is getreden voeren ze de uitgesproken beslissingen uit.

Griffiers

Bij iedere krijgsraad is er een hoofdgriffier bijgestaan door één of twee griffiers-diensthoofden, door griffiers en griffiersklerken. De benoemingsvoorwaarden zijn dezelfde als die bepaald voor de hoofdgriffiers, griffiers en griffiersklerken van de rechtbanken van eerste aanleg.

De hoofdgriffier, de griffiers-diensthoofden, de griffiers en de griffiersklerken van een krijgsraad worden bij een welbepaalde krijgsraad benoemd en staan onder het toezicht van de krijgssauditeur behalve voor het opstellen van de processen-verbaal van de zitting en voor het overschrijven van de vonnissen.

Personeel

Elk auditoraat heeft een zeker aantal opstellers, beambten, boden en militaire bedienden.

Organisatie van de militaire auditoraten

In een militair auditoraat heeft men:

- een secretariaat en bijhorende diensten;
- een griffie;

- een dienst notities;
- onderzoekskabinetten (telkens één militair magistraat en één griffier);
- een dienst dagvaarding (en zittingen);
- een dienst uitvoering.

G. RECHTERLIJKE COMMISSIE

Om onderzoeksdaden te stellen moet de militaire magistraat optreden als voorzitter van de rechterlijke commissie en wordt hij als dusdanig bijgestaan door twee officieren (een commandant of een kapitein en een luitenant) en door een griffier. De twee officieren moeten evenwel een hogere graad hebben of ouder in de graad zijn dan de beklaagde. Hun aanwijzing geschiedt voor de bestendige militaire auditoraten door de provinciecommandanten en voor de militaire auditoraten te velde door de opperbevelhebber van de Belgische strijdkrachten in Duitsland.